

Bramen – ecologische ramp of verborgen biodiversiteit?

*Klik hier om
verder te gaan*

Presentatie gehouden bij het Brabantse symposium Biodiversiteit en Leefgebieden

6 december 2023

Bramen een ecologische ramp?

De laatste decennia zijn de bramen in een kwaad daglicht gekomen, als vermeende indicator van stikstofdepositie

MOETEN BRANDNETELS EN BRAMEN OOK DE RUIJITE KRIJGEN?

Lage kwaliteit van de natuur in een (stads)park. Het lijkt een klein

GREENPEACE

Doe mee Thema's Vacatures Doncer

Natuur

HOE BRAMENSTRUJIKEN, BRANDNETELS EN GRAS ONZE NATUUR OM ZEEP HELPEN

Te veel bramen en grassen door grote hoeveelheid stikstof

Korte Reportage

Natuurdagboek Koos Dijksterhuis

Stikstofbramen zorgen voor een ondoordringbare wildernis

Koos Dijksterhuis 21 november 2022

...orming en verzuiving door stikstofneerslag zorgt er in ste plantensoorten verdwijnen, elgroeijende soorten die de mest opnemen. Beruchte bramen.

1 UITSTOOT
Door landbouw, industrie en verkeer wordt te veel stikstof uitgestoten. Daardoor wordt de bodem 'overbemest'.

2 TOENAME VEELVRATEN
Soorten als brandnetels en bramen schieten hierdoor uit de grond.

3 VERDRUKKING EN DICHTGROEI
Heide en planten die voedselarme bodem nodig worden verdrukt. Open plekken groeien dicht.

4 AFNAME
De biodiversiteit neemt af, omdat het leefgebied van bijvoorbeeld de zandhagedis verdwijnt.

DIT DOET TE VEEL STIKSTOF MET DE NATUUR

staatsbosbeheer

Een historische blik

Maar bramen zijn al eeuwen een probleem in de bosbouw...

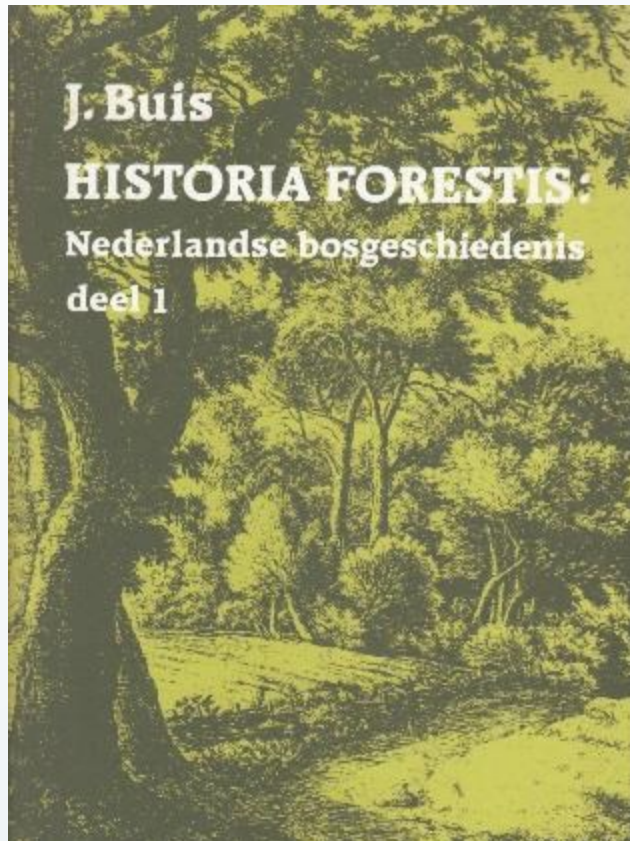
Een historische blik

Van Itterson (1868): ***Schets van de landhuishouding der Meijerij***

In het hakhout in de Meijerij van 's-Hertogenbosch wordt een speciale bramenhak gebruikt om het woekeren van bramen in hakhout te bestrijden

Een historische blik

Buis (1985) noemt een **Verslag van de Gelderse Rekenkamer uit 1702**, waaruit blijkt dat bosherstel in het Nederrijkswald bij Groesbeek nauwelijks van de grond komt als gevolg van het woekeren van bramen

Een historische blik

Ook buiten Nederland treden
bramendominanties op in de hakhoutcyclus

Barkham (1992) beschrijft voor de UK
bramendominantie als stadium in de
hakhoutcyclus die verdwijnt als de struik-
en boomlaag zich weer sluiten

Een historische blik

Om kort te gaan: woekering van bramen in bossen is al eeuwenlang een bekend fenomeen, dat optreedt als de boomlaag open valt

Een historische blik

Om kort te gaan: woekering van bramen in bossen is al eeuwenlang een bekend fenomeen, dat optreedt als de boomlaag open valt

Bramenwoekering in ons huidige bos op de droge zandgronden is dan ook vooral te interpreteren als toegenomen lichtval door de kroonlaag!

Bijlsma RJ (2004) Verbraming: oorzaken en ecologische plaats. De Levende Natuur 105(4):138-144.

Een recent probleem: verdroging

Meer recent toename van bramen in elzenbroek-, essen-elzen- en sleutelbloem-haagbeukenbossen

Hier vooral wasbramen en primaire dauwbraam-hybriden

Een recent probleem: verdroging

Meer recent toename van bramen in elzenbroek-, essen-elzen- en sleutelbloem-haagbeukenbossen

Hier vooral wasbramen en primaire dauwbraam-hybriden

Maar bramen kunnen niet tegen natte voeten!

Een recent probleem: verdroging

Meer recent toename van bramen in elzenbroek-, essen-elzen- en sleutelbloem-haagbeukenbossen

Hier vooral wasbramen en primaire dauwbraam-hybriden

Maar bramen kunnen niet tegen natte voeten!

De oorzaak van het woekeren hier: verdroging

Hoe zit het dan buiten het bos?

Hoe moet je bramendominanties buiten de invloedssfeer van het bos dan duiden?

Zoals hier in de heide

Hoe zit het dan buiten het bos?

Hoe moet je bramendominanties buiten de invloedssfeer van het bos dan duiden?

Of hier in een perceelsrand en boomvoet in een berm

Hoe zit het dan buiten het bos?

Hoe moet je bramendominanties buiten de invloedssfeer van het bos dan duiden?

Of in een begrazingseenheid?

Hoe zit het dan buiten het bos?

Hoe moet je bramendominanties buiten de invloedssfeer van het bos dan duiden?

Braamstruwelen zijn een successiestadium tussen lage vegetatie (heide, grasland) en bos ...

Hoe zit het dan buiten het bos?

Hoe moet je bramendominanties buiten de invloedssfeer van het bos dan duiden?

Braamstruwelen zijn een successiestadium tussen lage vegetatie (heide, grasland) en bos ...

... en als zodanig een teken van een beheer dat onvoldoende is om de lage begroeiing in stand te houden!

Dijkviltbraam – een groeiend probleem!

Dijkviltbraam – *Rubus armeniacus*

- Exoot en zeer sterke groeier
- Overgroeit vooral op voedselrijke bodem de oorspronkelijke vegetatie, waaronder de oorspronkelijke bramenflora, maar ook andere kwetsbare bosranden
- Een plaag in gebieden met extensieve begrazing

Een tussenstand

Een tussenstand

Woekeren van bramen is het gevolg van:

- Openvallen van de kroonlaag (historisch bramenrijke gebieden)
- Verdroging (historisch bramenarme gebieden)
- Extensief of onregelmatig beheer (lage vegetatie)
- Invasieve exoot!

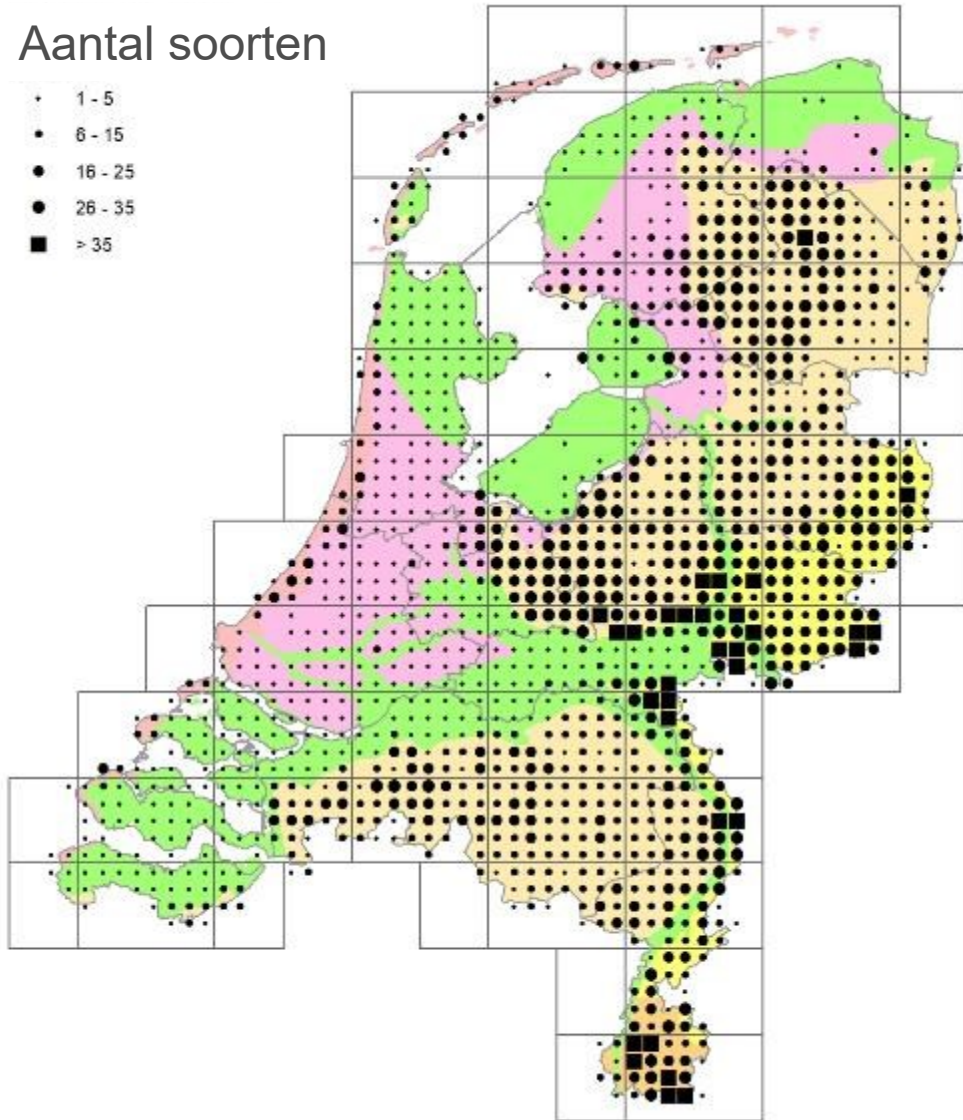
Verborgen biodiversiteit

Bramen horen echt in ons landschap thuis. Sterker nog: als je beter kijkt gaat het om heel veel verschillende soorten. Bramen zijn een belangrijke component van de biodiversiteit in ons land!

Verborgen biodiversiteit

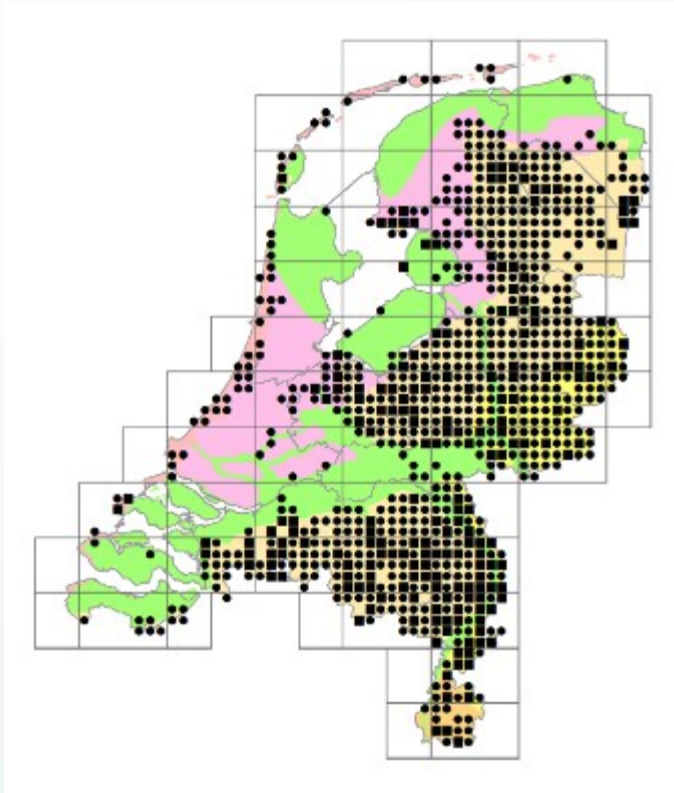
Aantal soorten

- 1 - 5
- 6 - 15
- 16 - 25
- 26 - 35
- > 35

- In NL > 220 soorten
- Niet gelijk verdeeld
- Zeer rijk vooral de lemige zandgronden, op de grens van landschappen, met oude elementen (bossen, houtwallen)
- Sterke regionale verschillen!

Verborgen biodiversiteit

- Rubus gratus – Zoete haarbraam
- De algemeenste Nederlandse soort
- “Overall” waar in NL van nature bramen voorkomen

Verborgen biodiversiteit

- Rubus gratus – Zoete haarbraam
- De algemeenste Nederlandse soort
- “Overall” waar in NL van nature bramen voorkomen

- Sterk dubbel-gezaagde deelblaadjes
- Altijd (!) 5-talig
- Gegroefde bladloot
- Grote bloemen in simpele bloeiwijze

Verborgen biodiversiteit

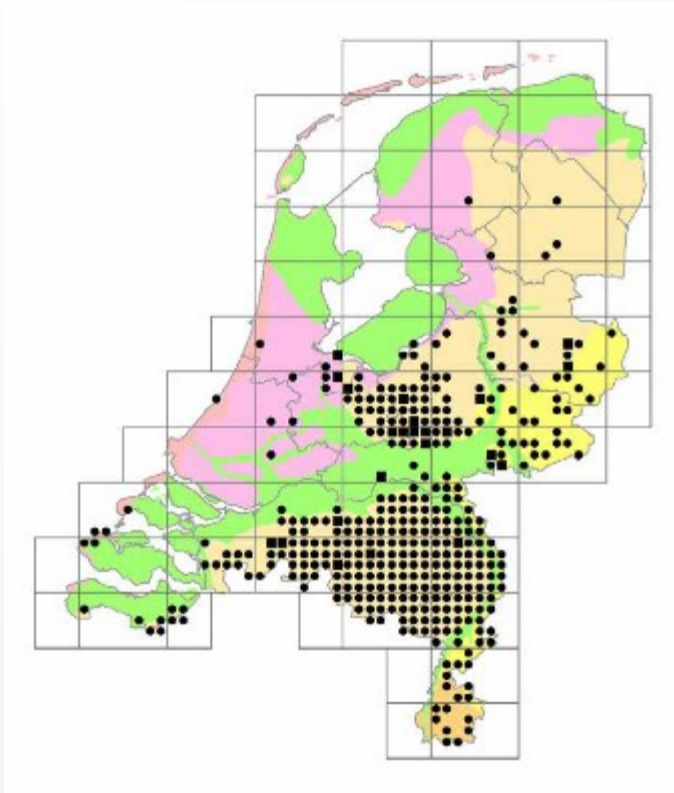
- Rubus gratus – Zoete haarbraam
- De algemeenste Nederlandse soort
- “Overal” waar in NL van nature bramen voorkomen

- Sterk dubbel-gezaagde deelblaadjes
- Altijd (!) 5-talig
- Gegroefde bladloot
- Grote bloemen in simpele bloeiwijze

Verborgen biodiversiteit

- Rubus gratus – Zoete haarbraam
- De algemeenste Nederlandse soort
- “Overal” waar in NL van nature bramen voorkomen

- Sterk dubbel-gezaagde deelblaadjes
- Altijd (!) 5-talig
- Gegroefde bladloot
- Grote bloemen in simpele bloeiwijze

Verborgen biodiversiteit

- *Rubus integribasis* – Ronde koepelbraam
- Algemeen in Z-Nederland
- Ook op heel arme bodem

Verborgen biodiversiteit

- *Rubus integribasis* – Ronde koepelbraam
- Algemeen in Z-Nederland
- Ook op heel arme bodem

- Hoge koepels van vertakte stengels
- “Open” blad met rond topblaadje en lange steel
- Eenvoudige bloeiwijze
- Glanzend groene kelken

Verborgen biodiversiteit

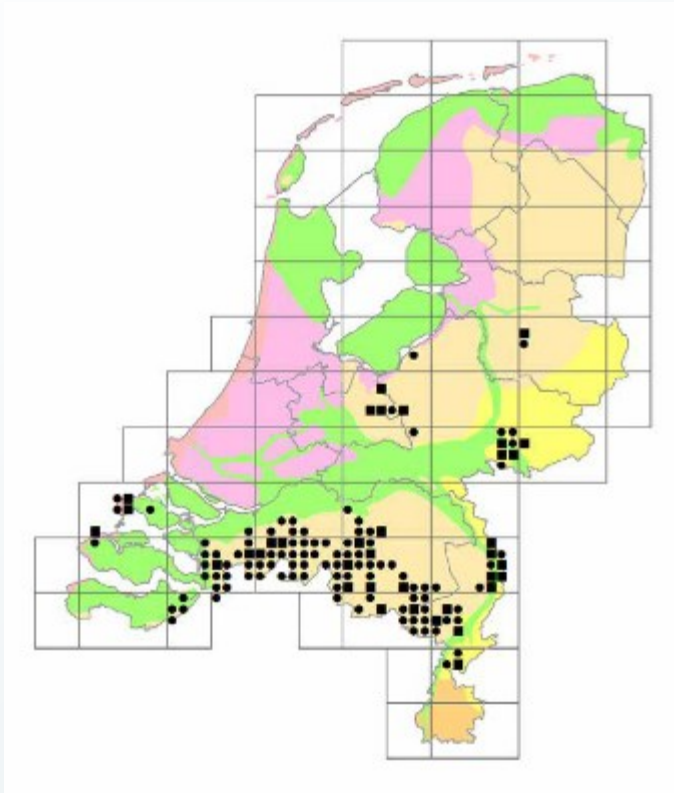
- *Rubus integribasis* – Ronde koepelbraam
- Algemeen in Z-Nederland
- Ook op heel arme bodem

- Hoge koepels van vertakte stengels
- “Open” blad met rond topblaadje en lange steel
- Eenvoudige bloeiwijze
- Glanzend groene kelken

Verborgen biodiversiteit

- *Rubus integribasis* – Ronde koepelbraam
- Algemeen in Z-Nederland
- Ook op heel arme bodem

- Hoge koepels van vertakte stengels
- “Open” blad met rond topblaadje en lange steel
- Eenvoudige bloeiwijze
- Glanzend groene kelken

Verborgen biodiversiteit

- *Rubus campaniensis* – Rijke humusbraam
- Algemeen in Z-Nederland, vooral in NB
- Lemige zandgronden

Verborgen biodiversiteit

- Rubus campaniensis – Rijke humusbraam
- Algemeen in Z-Nederland, vooral in NB
- Lemige zandgronden

- Zeer sterk bestekelde en beklierde bladloot
- Bladsteel tamelijk lang, plm rond topblaadje
- Stijve bloeiwijze met lichtroze bloemen

Verborgen biodiversiteit

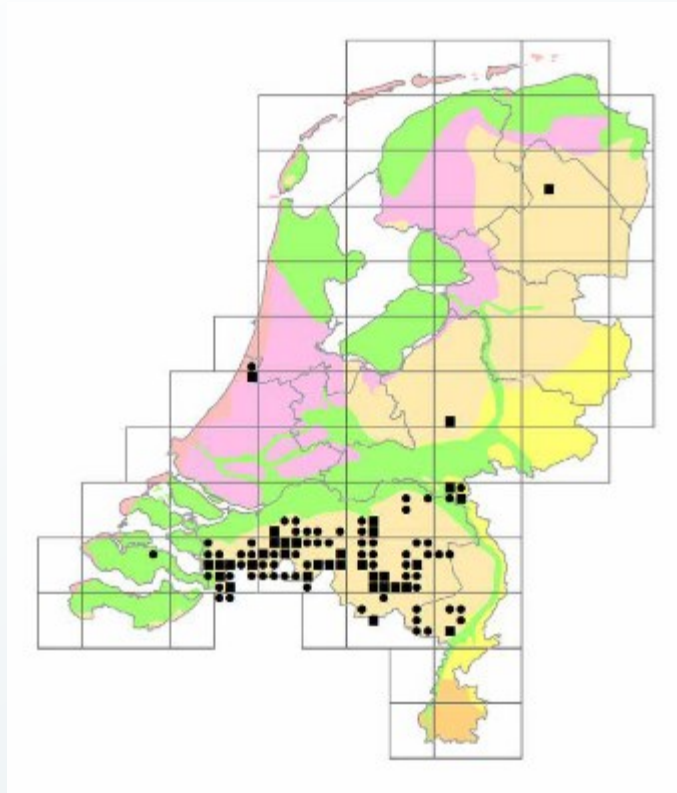
- Rubus campaniensis – Rijke humusbraam
- Algemeen in Z-Nederland, vooral in NB
- Lemige zandgronden

- Zeer sterk bestekelde en beklierde bladloot
- Bladsteel tamelijk lang, plm rond topblaadje
- Stijve bloeiwijze met lichtroze bloemen

Verborgen biodiversiteit

- Rubus campaniensis – Rijke humusbraam
- Algemeen in Z-Nederland, vooral in NB
- Lemige zandgronden

- Zeer sterk bestekelde en beklierde bladloot
- Bladsteel tamelijk lang, plm rond topblaadje
- Stijve bloeiwijze met lichtroze bloemen

Verborgen biodiversiteit

- *Rubus taxandriae* – Smeulende kamdraam
- Typisch voor NB en de Belgische Kempen
- Lemige zandgronden, vooral in de beekdalen

Verborgen biodiversiteit

- Rubus taxandriae – Smeulende kambaam
- Typisch voor NB en de Belgische Kempen
- Lemige zandgronden, vooral in de beekdalen

- Sterk behaarde bladloot, teruggeslachte stekels
- Blaadjes 4-5-talig, topblaadje breed omgekeerd eirond, kamharen
- Witte bloemen met rode stijlen in pyramidale bloeiwijze

Verborgen biodiversiteit

- *Rubus taxandriae* – Smeulende kambaam
- Typisch voor NB en de Belgische Kempen
- Lemige zandgronden, vooral in de beekdalen

- Sterk behaarde bladloot, teruggeslachte stekels
- Blaadjes 4-5-talig, topblaadje breed omgekeerd eirond, kamharen
- Witte bloemen met rode stijlen in pyramidale bloeiwijze

Verborgen biodiversiteit

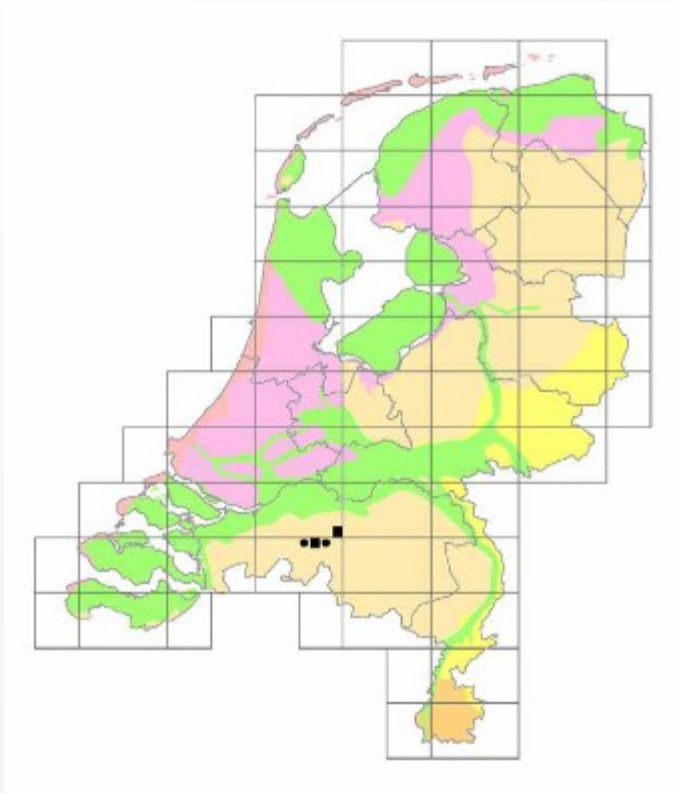
- Rubus taxandriae – Smeulende kambaam
- Typisch voor NB en de Belgische Kempen
- Lemige zandgronden, vooral in de beekdalen

- Sterk behaarde bladloot, teruggesloopte stekels
- Blaadjes 4-5-talig, topblaadje breed omgekeerd eirond, kamharen
- Witte bloemen met rode stijlen in pyramidale bloeiwijze

Verborgen biodiversiteit

- Rubus taxandriae – Smeulende kambaam
- Typisch voor NB en de Belgische Kempen
- Lemige zandgronden, vooral in de beekdalen

- Sterk behaarde bladloot, teruggesloopte stekels
- Blaadjes 4-5-talig, topblaadje breed omgekeerd eirond, kamharen
- Witte bloemen met rode stijlen in pyramidale bloeiwijze

Verborgen biodiversiteit

- *Rubus glareosus* – Kiezelhumusbraam
- Zuid-Engelse soort, op het continent alleen in NB
- Bij ons vooral een bossoort

Verborgen biodiversiteit

- Rubus glareosus – Kiezelhumusbraam
- Zuid-Engelse soort, op het continent alleen in NB
- Bij ons vooral een bossoort

- 3-4-tallige, smal omgekeerd eivormige bladeren
- Sterk behaarde loten, weinig stekels, klieren

Hotspots

Grootste diversiteit

- In kleinschalige landschappen
- Op lemige zanden en leemgronden
- Met oude elementen: bosrelicten en oude wallen en perceelsscheidingen

- Voorbeelden NB: Ulvenhoutse bos, Mastbos, Liesbos, De Geelders, omgeving Olland, restanten kleinschalig landschap in de Meijerij en de Baronie
- Hier ook heel bijzondere oud-bossoorten!

Ramp of Walhalla?

Ramp of Walhalla?

- Bramen kunnen gaan woekeren
- Geen teken van stikstof
- Wel van eenvormige bosstructuur
- Of verdroging
- Of extensivering van beheer
- Of invasieve exoot
- Probleem?

Ramp of Walhalla?

- Bramen kunnen gaan woekeren
- Geen teken van stikstof
- Wel van eenvormige bosstructuur
- Of verdroging
- Of extensivering van beheer
- Of invasieve exoot
- Probleem?

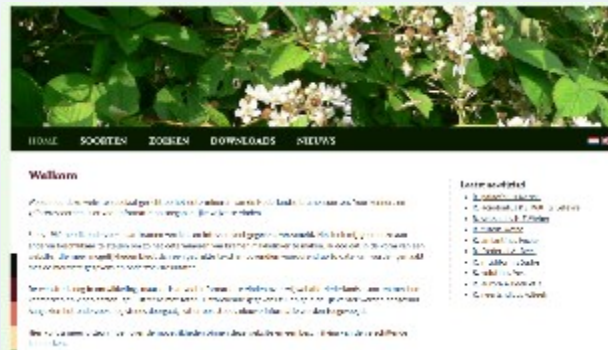
- Bramen horen volledig in het landschap in onze klimaatzone in Europa
- Biodiversiteit: veel soorten, regionale diversiteit!
- Niet eens genoemd: fauna die er van profiteert

Tot slot nog dit

De brochure *Bramenland Nederland* is gratis te downloaden van de website van de website van OBN natuurkennis

Informatie over de Nederlandse bramen is te vinden op onderstaande website

www.rubus-nederland.nl

De Ronde & Haveman

Geobotanie en Landschap

Dank voor jullie aandacht!

